

Schrijfwijzer Handelingsplan met betrekking tot leerachterstand

In **handelingsplannen m.b.t. leerproblemen** moet de relatie worden gelegd naar de taalstoornis.

Het handelingsplan moet gericht zijn op 2 leergebieden.

De leergebieden zijn;

- **technisch lezen/spellen**
- **begrijpend lezen**
- **rekenen**

Bij kinderen die nog op AVI (oud) 0-1-2 lezen mag het leergebied technisch lezen/spellen als 2 aparte leergebieden gelden.

In de handelingsplannen moet de leerachterstand in relatie tot de taalstoornis beschreven en behandeld worden.

1. Technisch lezen/spellen

Probleemomschrijving/beginsituatie bij technisch lezen/spellen:

Heeft moeite met het opvolgen en onthouden van de instructie.

Heeft visuele ondersteuning nodig om niet af te haken bij verbale instructies.

Heeft moeite met het onthouden van liedjes en versjes.

Heeft moeite met de auditieve vaardigheden (auditief geheugen, auditieve discriminatie auditieve synthese) welke bij het technisch lezen een voorwaarde zijn.

Heeft moeite met het onderscheiden van losse woorden in een zin.

Heeft moeite met het begrijpen en luisteren, wanneer er, naast luisteren, ook op andere zaken gelet moet worden (kijken, schrijven).

Heeft moeite met het onderscheiden van klankverschillen.

Heeft moeite met het vasthouden van de volgorde van de klanken.

Heeft moeite met rijmen.

Heeft moeite met het verdelen van een woord in lettergrepen.

Heeft moeite met het benoemen van woorden die met dezelfde letter beginnen/eindigen.

Heeft moeite met het snel benoemen van woorden in een bepaalde categorie.

Heeft moeite met het auditief onderscheiden van losse klanken (fonemen) in woorden.

Heeft moeite met het samenvoegen van losse klanken (fonemen) tot woorden.

Beheerst de begrippen niet, die bij het technisch lezen noodzakelijk zijn om te komen tot synthetiseren/analyseren (zoals b.v. eerste, laatste, middelste, voorste, woord, zin, letter, achteraan, vooraan, volgende, de vorige e.d.)

Heeft een beperkte woordenschat, waardoor woorden bij het technisch lezen niet op betekenis herkend worden.

Mist de mogelijkheid om zichzelf auditieve feedback te bieden.

Spreekt zeer slecht waardoor hij/zij zichzelf geen goede auditieve feedback kan bieden.

Heeft moeite met het nazeggen van woorden, wat negatieve gevolgen heeft voor het auditief analyseren en synthetiseren van woorden.
 Heeft een zwak fonologisch bewustzijn (vaardigheid die een kind in staat stelt los van de inhoud te reflecteren op gesproken taal).
 Heeft een zwakke mondelinge taalvaardigheid, wat een negatieve invloed heeft op het ontwikkelen van de fonologische vaardigheden.
 Heeft moeite met woordvorming.
 Heeft moeite met het vervoegen van woorden.

Doelstellingen en inhoud bij het technisch lezen/spellen

Uitbreiden van de woordenschat.
 Leren begrijpen van taal die verder van de directe belevingswereld afstaat, werken in thema's, pre-teaching van thema's .
 Woordkennis, begrippenkennis vergroten om te zorgen dat woorden die gelezen moeten worden herkend worden.
 Auditieve informatieverwerking verbeteren; auditief geheugen vergroten, auditieve aandachtsspanne vergroten.
 Leren rijmen a.d.v. bekende versjes, liedjes e.d.
 Klankondersteunende gebaren leren gebruiken bij het aanleren van de klank- tekenkoppeling, als de auditieve feedback door het kind niet mogelijk is.
 Leren dat een zin uit losse woorden bestaat, m.b.v. blokjes visualiseren.
 Benoemen van woorden met dezelfde begin/eindletter.
 Fonemisch bewustzijn vergroten door b.v. klankdeletieoefeningen (welk woord krijg je als je de tweede letter bij het woord klop weglaat)
 Spellingregels inzichtelijk maken, visueel ondersteunen
 Verbeteren van de kennis w.b. woordvorming om bij spelling meer gebruik te kunnen maken van de vorm van het woord, zoals b.v. het herkennen van voorvoegsels (be-,ge-, ont-)

Middelen en methodieken bij het technisch lezen/spellen:

Ondersteuning bieden bij de dagelijkse omgangstaal (NmG, visueel, gebaren, concreet, picto's enz.).
 Woordenschatuitbreiding, woordkennis, begrippenkennis vergroten (methodes, woordenboek, mindmappen)
 Begrijpen van taal die verder van de belevingswereld afstaat d.m.v. thematisch werken, pre-teaching, mindmappen, uitbreiden belevingswereld e.d.
 Auditieve informatieverwerking; duidelijk spreken, langzaam spreken, stapsgewijs aanbod, ondersteund aanbod, aanbod vaak herhalen, laten herhalen van wat er gezegd is, gebruik maken reminders, liedjes, versjes enz.
 Solo-apparatuur.
 Aanpassen akoestiek.
 Meer aandacht voor tekstinhoud en beleving.
 Zelf schrijven van korte verhaaltjes en briefjes (zorgt ervoor dat duidelijk wordt hoe je geschreven taal kunt gebruiken).
 De aanpak van het spellen moet overzichtelijk zijn opgebouwd.
 Met een beperkt aantal spellingregels kunnen veel spellingproblemen goed aangepakt worden.
 Vereenvoudigen van de uitleg van spellingregels en visuele ondersteuning hierbij bieden.
 Intensiveren van het inoefenen van b.v. spellingsregels
 Tips voor ouders school in folder van FENAC (kinderen met luisterproblemen
 Hoortrainingsprogramma's zoals Curriculum Hoortraining van Gestel
 Curriculum van In den Kleef
 Fonemisch bewustzijn- werkmap CPS
 Klankkast (De klankkast is een houten kastje met zestien laadjes, waarin voorwerpen zitten om spelletjes mee te spelen. Elk laadje hoort bij een van de fasen van de fonologische ontwikkeling van kinderen)
 Softwareprogramma's

Edurom Taal, Leesladder, Orthotheek leessleutel, Woordenhaai, Letters in beweging Methode;
Kinderklanken (aandacht voor spraak-taalontwikkeling en fonemisch bewustzijn)
Het programma Ik & Ko (fonemisch bewustzijn)
Het Leeshuisprogramma voor groep 1 en 2 en dan met name het onderdeel fonemisch bewustzijn
Letter-klankstempels uit het Leeshuisprogramma zijn interessant om voor risicokinderen in te zetten
Leescircus
Schatkist met de muis
Spelen met maan, roos, vis (Zwijssen)
Interactief hoortrainingsprogramma (IVD)
Luister maar (NIB software)
RALFI
Connect

2. Begrijpend lezen

Probleemomschrijving/beginsituatie bij het begrijpend lezen

Heeft moeite met het decoderen van woorden.

Heeft een zwak taalbegrip.

Heeft een zwakke woordenschat.

Heeft een beperkte leeswoordenschat .

Mist de vaardigheid om betekenis af te leiden uit zinnen en tekst.

Kan geen leesstrategieën toepassen om tot begrip van een tekst te komen.

Heeft moeite met de verhaalopbouw en begrijpt daardoor teksten/verhalen niet goed.

Kan een verhaal niet navertellen.

Heeft een zwakke grammaticale kennis.

Heeft moeite met verbuigingen/vervoegingen van woorden, waardoor de extra informatie die een vervoeging/verbuiging kan geven geen extra bijdrage levert aan het begrip van de tekst (b.v. hij liep naar huis geeft dan geen verwijzing naar het gegeven dat het verhaal zich in het verleden afspeelt).

Heeft moeite met gebruiken/begrijpen van aanwijzwoorden.

Heeft moeite met de zinsbouw, waardoor de betekenis van een zin niet goed wordt begrepen.

Heeft moeite met het letterlijk begrijpen van de tekst.

Heeft moeite met het interpreteren van de tekst, kan de verbale tekst niet koppelen aan een kennisconcept.

Heeft moeite met het leggen van relaties tussen tekstgegevens en gegevens buiten de tekst.

Doelstellingen en inhoud bij het begrijpend lezen

Het vergroten van de woordenschatontwikkeling.

De woordenschatontwikkeling verdiepen, dat wil zeggen aandacht schenken aan betekeniskenmerken, nuances, verschillende betekenissen van woorden.

Onderlinge relaties tussen woorden duidelijk maken of het vormen van semantische netwerken stimuleren.

Functioneel leren lezen.

Het direct herkendend lezen van woorden bevorderen.

Het taalbegrip vergroten.

De kennis over de verhaalopbouw vergroten.

Het leren vervoegen/verbuigen van woorden en de relatie met de betekenis van die woorden.

De betekenis van aanwijzwoorden leren.

Leren van tekstuele verbanden door aanwijzwoorden en signaalwoorden.

Het vergroten van de zinsbouw.

Kritisch leren lezen.

Het leren ontwikkelen van een netwerk van begrippen.

Het leren begrijpen van diverse relaties binnen en tussen zinnen.

Het leren kennen van de functie van diverse soorten teksten.

Middelen en methodieken bij het begrijpend lezen

Woordenschatontwikkeling d.m.v. interactief voorlezen, directe instructie van de betekenis van bepaalde woorden, pre-teaching van enkele woorden die in de les aan de orde zullen komen, mindmappen, themagericht werken.

Reflecterende moedertaal methode.

Een verhaal naspelen om tot begrip te komen.

Belevingspraatboek.

Excursies.

Persoonlijke woordenboeken.

Woordvelden maken.

Expliciet aanbieden en verwerken van woorden volgens VSCC (voorbereiden, semantiseren, consolideren en controleren (Verhallen en Verhallen)).

Woorden met visuele ondersteuning uitleggen.

Halverwege een verhaal een voorspelling van de afloop van het verhaal laten maken.

Een voorgelezen verhaal navertellen evt. met ondersteuning van plaatjes.

Meer instructietijd geven aan zwakke lezers.

Zorgen voor meer nauwkeurig opgebouwde instructie.

Zorgen voor meer coaching en oefening.

Zorgen voor aantrekkelijke teksten.

Leesplezier vergroten.

Ondersteuning bieden voor wat betreft zwak technisch leesniveau (spraak- tekstondersteuning e.d.).

Activeren van de voorkennis van een tekst.

Teksten herhalend laten lezen.

Expliciet uitleggen van de leesstrategieën.

Voordoelen van de leesstrategieën door de leerkracht.

Begeleide toepassing van de strategie, waarbij de leerkracht de leerlingen in toenemende mate verantwoordelijkheid geeft om deze zelfstandig toe te passen.

Het zelfstandig toepassen van de strategie in 'alledaagse leessituaties'.

Gebruiksaanwijzingen, recepten, opschriften van blikjes e.d. gebruiken t.b.v. het functioneel lezen.

3. Rekenen

Probleemomschrijving/beginsituatie bij rekenen

Heeft moeite met het volgen van instructies.
 Heeft moeite met het vasthouden van de aangeboden informatie.
 Heeft moeite met het volgen van achter elkaar aangeboden rekenstof (sequentieel aanbod).
 Moet alle energie steken in het begrijpen van de som en vergeet daardoor de rekenopdracht.
 Heeft moeite met abstract kunnen denken (rekenen is een abstracte vaardigheid, denk aan de termen die je nodig hebt om te kunnen rekenen en kinderen met ESM hebben moeite met abstracties!) Rekentaal is abstract bij de formule $3 \times 8 = 24$ mag je zelf voorbeelden bedenken.
 Heeft moeite met de betekeniskenmerken van abstracte begrippen.
 Beheerst onvoldoende rekenbegrippen (voorste, eerste, laatste enz.)
 Heeft moeite met het kunnen lezen en begrijpen van wat er staat
 Heeft moeite met interactief kunnen reageren, wat bij de moderne interactieve rekenmethodes een vereiste is om goed rekenonderwijs te kunnen volgen.
 Heeft onvoldoende taalvaardigheden om bij de realistische rekenmethodes teksten te kunnen begrijpen en om te kunnen overleggen en samenwerken met anderen.
 Heeft moeite met het begrijpen van vragen in rekenopdrachten (b.v. Hoeveel is Kevin ouder dan Fatima?).
 Beheerst de vraagwoorden onvoldoende en begrijpt daardoor rekenopdrachten onvoldoende.

Doelstellingen en inhoud bij het rekenen

De II. moet de rekenopdracht kunnen begrijpen.
 Door visuele ondersteuning en handelend bezig zijn moet de II. opdrachten kunnen vertalen naar een concrete handeling.
 Functioneel rekenen.
 Rekenbegrippen aanleren t.b.v. het begrijpen van rekenopdrachten.
 Abstracte begrippen aanleren t.b.v. de rekenopdrachten.
 De II. moet vraagwoorden beheersen, die nodig zijn om rekenopdrachten te snappen.
 De II. moet leren overleggen om samen met anderen rekenopdrachten uit te voeren.
 De II. moet verbaal (sequentieel) aangeboden rekenopdrachten vast kunnen leggen om tot goed begrip te kunnen komen.

Middelen en methodieken bij het rekenen.

Via handelen en verwoorden worden getallen en begrippen uitgelegd.
 Concreet maken en visualiseren van rekenopdrachten.
 Laten verwoorden van rekensommen.
 Rekenbegrippen expliciet aanleren (begrippen als erbij, eraf moeten expliciet aan de orde komen, omdat de II. deze niet impliciet leert).
 Samen met de II. vertaalslag maken van wat er nou eigenlijk in de rekenopdracht staat.
 Rekenopdrachten uit boeken vertalen met gewone taal.
 Woorden in sommen vooraf in context plaatsen.
 Zorgen dat bij thematisch rekenen er voorkennis is over het rekenthema.
 Gebruik maken van gebaren en lichaamstaal om inzicht te bieden in b.v. de afstand tot jezelf .
 Inzetten van reken-software om visuele ondersteuning te bieden en de mogelijkheid te bieden om opdrachten simultaan aan te bieden.
 Verhalende voorbeelden (komt veel voor in het realistisch rekenonderwijs) vertalen zodat de II. het voorbeeld snapt.
 II. duidelijk maken wat de samenhang is tussen de voorbeelden die gegeven worden en de rekensom.
 Tutorleren, waarbij een II. met meer kennis en betere taalvaardigheden de taalzwakke II. helpt.
 Veel herhalingen en stapsgewijs aanbieden van talige rekenopdrachten.
 Vaardigheden leren toepassen door aan te sluiten bij de interesse van het kind.

Zorg voor materialen, reken-hoeken, ontdek-hoeken om rekensommen handelend te laten ervaren.
Remediërende methodes zoals maatwerk.
Software gebruiken (cijferhaai, maatwerk, software behorende bij de methode)
www.rekenweb.nl

jan.2010
Ida van de Logt
RDT Nijmegen